

Nood breekt wet:

Urgentiesteun voor energie-intensieve industrie

Energieshock, tarievenoorlog en subsidieraces bovenop noodzakelijke energietransitie: een dreigende Bermudadriehoek noodzaakt urgentiesteun voor industrie

De Europese en Belgische energie-intensieve industrie staat voor een existentiële uitdaging als gevolg van drie jaar energiecrisis. Sinds de Russische invasie in Oekraïne daalde de output van de energie-intensieve sectoren in Europa met 15%. Voor de Belgische industrie luiden de alarmklokken: omzetsdaling, daling toegevoegde waarde, capaciteitsoverschot, verlies marktaandeel, desinvesteringen, banenverlies en herstructureringen

Tegelijkertijd noodzaakt de energietransitie een ware investeringsgolf, o.a. in nieuwe elektriciteitsnetwerken. Deze investeringsuitgaven zijn dermate hoog dat het doorrekenen ervan aan de finale gebruiker – gezinnen en bedrijven – allesbehalve evident wordt. Duitsland en Nederland overwegen alternatieve financieringsmechanismen om een forse toename van de energiefactuur te vermijden.

De recente en volstrekt onvoorspelbare tarievenoorlog van de nieuwe Amerikaanse regering zorgt voor extra onzekerheid en vertraagt nu bijkomend investeringsbeslissingen. Deze tarievenoorlog zal leiden tot grote welvaartsverliezen. Voor België en Europa dreigt de eenzijdige handelsoorlog vanuit de VS ook de dumping van globale overproductie en overaanbod op onze thuismarkt te verergeren.

Het Europa van staatssteun en de Duitse ‘Zeitenwende’: een wake-up call voor België

De realiteit van een dreigende Bermudadriehoek komt juist op het moment dat industrie strategisch belangrijk is. Na een lange periode van desindustrialisatie leeft overal het besef dat zowel onze welvaart, onze duurzaamheid, onze veiligheid als onze autonomie en weerbaarheid in een volatiele wereld het behoud en de uitbouw van innovatieve industrie vergt.

Met de Clean Industrial Deal wil de Europese Commissie de lidstaten bijstaan om staatssteun toe te kennen aan energie-intensieve bedrijven. Europa liberaliseerde eerst de energiemarkten om vandaag gerichte overheidsinterventies in het functioneren van deze energiemarkten te stroomlijnen. Terwijl de Belgische regeerakkoorden – federaal zowel als regionaal – vooral een ‘level playing field’ in de Europese markt willen handhaven, zal de Europese Commissie bestaande landenverschillen via staatssteun faciliteren en laten evolueren ten bate van Europese doelstellingen. Voor een klein land als België, met onze gekende bevoegdheidsversnippering en begrotingsuitdaging, is dit een ontwikkeling die ernstige risico's inhoudt.

De nieuwe Duitse regering speelt radicaal in op deze kanteling richting overheidssteun en industriepolitiek. Het Duitse regeerakkoord combineert agressieve steunmaatregelen om de elektriciteitsprijs van bedrijven en gezinnen permanent te verminderen, de belastingen op elektriciteit te verlagen tot het Europese minimum, en de netwerktarieven te verminderen met een ambitieus fonds van € 500 miljard euro voor bijkomende investeringen in infrastructuur en klimaatneutraliteit. In navolging van Frankrijk gaat Duitsland voor nationalistisch industriebeleid dat ook grote buitenlandse spelers wil aantrekken voor meer dan € 600 miljard investering, onder de slogan ‘Made for Germany’.

Eens al deze Duitse beleidsintenties effectief gerealiseerd zijn, dreigt een nieuwe prijskloof tussen Duitse en Belgische bedrijven te ontstaan, gekoppeld aan een ‘made in Deutschland’ industriële renaissance.

Itinera bepleit een palet van urgentiemaatregelen

Zowel het federale als de regionale regeerakkoorden in België hebben ambities voor actief industrieel beleid. Maar om een antwoord te bieden aan de nieuwe schokken – Trump, EU en Duitsland – zijn bijkomende urgente maatregelen noodzakelijk. Itinera stelt vier prioriteiten voorop.

- Een **versterkte energienorm** met een selectieve korting op de netwerkkosten en energiebelastingen voor energie-intensieve bedrijven met een specifiek profiel. De federale regering dient hier snel een entente te vinden met de Europese Commissie, nu een initieel plan werd afgewezen.
- Een **kader voor strategische investeringen** dat een antwoord biedt aan de grote infrastructuurnoden in elektrificatie en ruimte schept voor publiek-private financiering voor ambitieuze industriële renaissance.
- Een **all-in pakket van fiscale incentives** voor transparante en competitievere elektriciteitsprijzen, waaronder een taks shift en lagere accijnzen.
- Een **‘nood breekt wet’ kader voor staatssteun** in België dat een antwoord biedt op de internationale subsidieoorlog ten bate van sectoren die strategisch belangrijk zijn voor onze industriële autonomie en transformatie-ambities, gekoppeld aan een push voor meer eerlijke marktwerking in Europa.

België staat kwetsbaar in een uitzonderlijke tijd waarin sterke overheden noodzakelijk zijn voor industriële en technologische ontwikkeling, en waarbij zowel de internationale als de Europese omgeving voor ons bedreiging en risico's inhouden.

Itinera roept op tot samenwerking met de collectieve ambitie om van dit tijdsgewricht ook in België een *Zeitenwende* te maken die het fundament legt voor de welvaart en de zekerheid van de toekomst. Zonder noodmaatregelen riskeren we die opportuniteit bij voorbaat te verliezen.

Inleiding: Nieuwe drievoudige shock voor onze geplaagde industrie

De Europese energie-intensieve industrie staat voor een existentiële uitdaging als gevolg van drie jaar energiecrisis. Sinds de Russische invasie in Oekraïne daalde de output van de energie-intensieve sectoren in Europa met 15% en vele bedrijven staan dan ook voor cruciale beslissingen die zwaar zullen wegen voor de toekomst van welvaartscreatie en werkgelegenheid¹. Ook voor de Belgische industrie luiden de alarmklokken: omzetsdaling, daling toegevoegde waarde, capaciteitsoverschot, verlies marktaandeel, desinvesteringen, banenverlies en herstructureringen². Zelfs grote symboolprojecten voor de energietransitie worden gepauzeerd.

De recente en volstrekt onvoorspelbare tarievenoorlog van de nieuwe Amerikaanse regering zorgt voor extra onzekerheid en vertraagt nu bijkomend investeringsbeslissingen. Deze tarievenoorlog zal leiden tot grote welvaartsverliezen, ook in de Verenigde Staten. Voor België en Europa dreigt de eenzijdige handelsoorlog vanuit de VS ook de dumping van globale overproductie en overaanbod op onze thuismarkt te verergeren, in het bijzonder vanuit China. Nieuwe internationale partnerships dringen zich op en zowel de Europese Unie als onze eigen economische diplomatie spelen hierbij een cruciale rol.

Europa en België hebben nog steeds enorme troeven zoals een zeer hoge levenskwaliteit, een unieke voorraad aan menselijk kapitaal, een hoge koopkracht en enorme afzetmarkt, een goede infrastructuur en technologische expertise. De Europese Unie wil ook strategisch investeren om onze toekomst te vrijwaren en het is van essentieel belang dat alle lidstaten – ook België – hun inspanningen goed coördineren met Europese acties en programma's.

1 Draghi, M. (2024). The future of European competitiveness, Part A | A competitiveness strategy for Europe (https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en#paragraph_47059)

2 Zie bijvoorbeeld <https://www.voka.be/vlaanderen/nieuws/hoe-de-toekomst-van-de-industrie-cruciaal-voor-onze-welvaart> en <https://www.serv.be/serv/publicatie/oproep-industriestrategie-en-toekomst>

We leven in een periode waarin zowel de industrialisatie – omwille van strategische autonomie of decarbonisatieprioriteiten – als de desindustrialisatie – omwille van oneerlijke concurrentie en handelsoorlogen – politiek worden aangestuurd. Ook in België brandt daarvoor politiek de waakvlam: de Vlaamse regering kent een heus Industrieplan en de federale wil daarvoor een stimulerend kader bieden. **Maar wat vooralsnog ontbreekt in de reflectie, is de realisatie dat sinds de vorming van de huidige regeringen een nieuwe drievoudige industrieshock ons overvalt:**

- De Trump-shock van tarieven en handelsoorlog
- De Duitsland-shock met grootschalige industriële en strategische ambities
- De Europa-shock van een Europese Unie die de remmen losgooit voor staatssteun en subsidies aan industriële bedrijven

In deze korte nota lichten we toe welke urgentiemaatregelen België en zijn regio's hierin kunnen overwegen.

Europa kiest zowaar voor staatssteun: Waakpunt voor België en zijn regio's

Met de Clean Industrial Deal van februari 2025 erkent de Europese Commissie expliciet dat de energie-intensieve sectoren moeten worden ondersteund: *'Energy-intensive industries ... require urgent support to decarbonise, electrify, as well as confront high energy costs, unfair global competition and complex regulations, harming their competitiveness'*.³ In het kader van de Clean Industrial Deal voorziet Europa in € 100 miljard voor ondersteuning op korte termijn van de Europese industrie – met focus op clean manufacturing – naast de oprichting van een Industrial Decarbonisation Bank met een startkapitaal van € 100 miljard. Het is vooralsnog onduidelijk welke industriële sectoren of bedrijven onder welke voorwaarden trekkingsrechten uit deze bank kunnen putten met het oog op verduurzamingsprojecten. Dit is een waakpunt voor onze beleidsmakers en administraties.

Daarnaast zal de Europese Unie een kader uitwerken dat de lidstaten zelf toelaat om nationale staatssteun te ontwikkelen. Investerings in cleantech, decarbonisatie en hernieuwbare energie staan hierbij centraal. Grote landen met sterke industriële tradities en clusters kunnen via een gericht pakket staatssteun hun nationale bedrijven sterker ondersteunen dan kleine landen zonder relevante industriële clusters. **Terwijl de Belgische regeerakkoorden – federaal zowel als regionaal – vooral een 'level playing field' in de Europese markt willen handhaven, zal de Europese Commissie bestaande landenverschillen via staatssteun faciliteren en laten evolueren ten bate van Europese doelstellingen.** Voor een klein land als België, met onze gekende bevoegdheidsversnippering en begrotingsuitdaging, is dit een ontwikkeling die ernstige risico's inhoudt.

Europa wil ook meer privaat kapitaal mobiliseren om de energietransitie industrieel te ondersteunen en te versnellen. Veel van de aangekondigde initiatieven in de Clean Industrial Deal of het Competitiveness Compass⁴ zijn vooral hefbomen om een nieuwe investeringsdynamiek te lanceren. In de eerstkomende jaren zal de Europese Unie verschillende innovatieprogramma's aanbieden. Het is aan onze bedrijven en overheden om hier volop gebruik van te maken. De ervaring met eerdere programma's zoals NextGenerationEU leert echter dat vooral lidstaten met een

³ European Commission (2025). The Clean Industrial Deal: A joint roadmap for competitiveness and decarbonization, COM(2025) 85 final

⁴ https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/competitiveness-compass_en

sterke investeringstraditie – zoals bijvoorbeeld Denemarken of Zweden – volop gebruik maken van deze opportuniteiten terwijl landen zoals België amper projecten konden identificeren om te laten financieren door Europa.

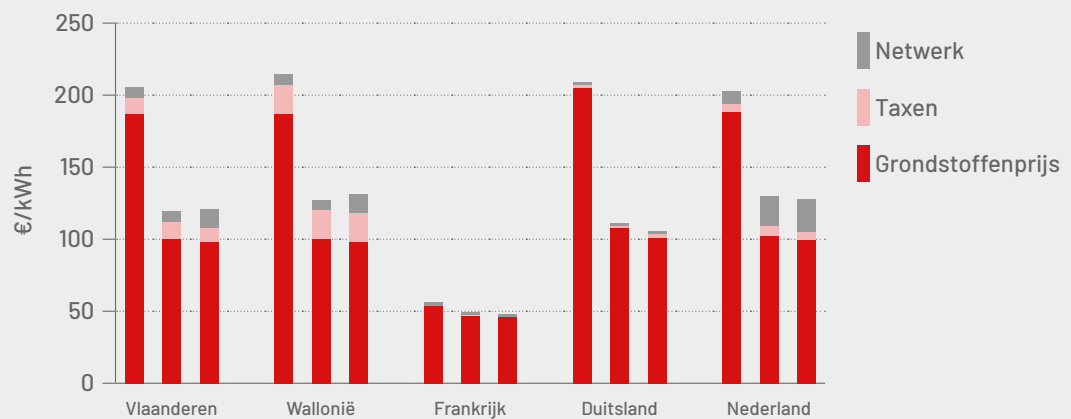
De energieprijskloof en de Belgische energienorm

Door de recente energiecrisis is onze energieprijskloof met de Verenigde Staten meer dan verdubbeld. Europa heeft de energiemarkten geliberaliseerd zodat niet de Europese Commissie maar de marktorganisatie de groothandelsprijzen van gas en elektriciteit bepaalt. Tussen de lidstaten zijn er grote verschillen in de finale prijzen voor bedrijven en gezinnen als gevolg van nationale verschillen in energiebelastingen en netwerkkosten. Op korte termijn zijn het dan ook de lidstaten zelf die met nationale of regionale maatregelen de energiefactuur van hun bedrijven kunnen beïnvloeden.

In ons land is er sinds 2017 de zogenaamde ‘energienorm’ om te bewaken dat de energiekosten voor Belgische energie-intensieve bedrijven niet sneller zouden stijgen dan in onze buurlanden. Voor 2024 stelt Febeliec vast dat de elektriciteitsprijzen voor industriële gebruikers in Vlaanderen en Wallonië gestegen zijn als gevolg van de forse toename van de doorgerekende netwerkkosten. In onze buurlanden was er een lichte daling van de elektriciteitsprijzen in 2024. Febeliec pleit dan ook voor lagere netwerkkosten voor industriële bedrijven met specifieke verbruiksprofielen⁵.

Figuur 1 toont de elektriciteitsprijzen voor industriële verbruikers in ons land en de buurlanden. De groothandelsprijzen zijn sterk vergelijkbaar in België, Duitsland en Nederland terwijl Frankrijk enkele jaren geleden terug directe prijsregulering invoerde. Frankrijk benut ook het staatsbedrijf EDF voor feitelijke energiesubsidiëring van de Franse industrie. Deze bevoordelingen van de Franse grootverbruikers heeft natuurlijk een zeer grote budgettaire kost voor de staatskas.

5 https://www.febeliec.be/data/1743513253Press%20release_20250402%20ENG.pdf

Figuur 1 – All-in elektriciteitsprijzen voor baseloadprofielen (100 GWh)

bron: Febeliec (2025). *Competitive disadvantage for industrial electricity prices increases to 23%. Urgent action is needed!* (www.febeliec.be)

In zowat alle EU-lidstaten worden vergelijkbare analyses over de energiefactuur gemaakt en vooral ook nagedacht over lagere energieprijzen voor energie-intensieve sectoren. **Met de Clean Industrial Deal wil de Europese Commissie de lidstaten zelfs bijstaan om staatssteun toe te kennen aan deze bedrijven; 'the Commission stands ready to support Member States when designing State aid measures. These would allow Member States to address extreme price spikes and exceptional price environments...' (ibid, p.4).** In enkele lidstaten is er al sinds 2022 een vorm van overheidssteun als reactie op de sterk verhoogde gasprijzen naar de invasie in Oekraïne. Deze steun werd in 2022 of 2023 nog als 'tijdelijk' aangekondigd.

Game changer in Berlijn: De prioriteiten van de nieuwe Duitse coalitie

De competitiviteit van Belgische industriebedrijven kan zeker versterkt worden door een korting op de netwerkkosten toe te kennen in functie van specifieke verbruiksprofielen. Maar elke korting dreigt een tijdelijke oplossing te worden omdat er ook in onze buurlanden een en ander beweegt.

Zo wil het nieuwe Duitse regeerakkoord de elektriciteitsprijs van bedrijven en gezinnen permanent verminderen met vijf cent per kWh door de belastingen op elektriciteit te verlagen tot het Europese minimum en tegelijkertijd de netwerktarieven te verminderen. Het verlagen van de accijnzen op elektriciteit tot het Europese minimum is als ambitie overigens ook opgenomen in het federale regeerakkoord.

De netwerktarieven worden in Duitsland zelfs permanent geplafonneerd om investeringszekerheid te garanderen. Duitsland zal daarnaast de al bestaande compensatie voor hoge elektriciteitsprijzen (SPK⁶) voor energie-intensieve bedrijven verlengen tot 2030 en uitbreiden naar andere sectoren, waaronder datacenters. De nieuwe coalitie zal energie-intensieve bedrijven zonder flexibiliseringspotentieel binnen de mogelijkheden van een aangepast kader voor staatssteun verder ondersteunen.

Eens al deze Duitse beleidsintenties effectief gerealiseerd zijn, **dreigt een nieuwe prijkloof tussen Duitse en Belgische bedrijven te ontstaan.** Andere lidstaten kunnen reageren op de Duitse ambities waardoor een energetische 'race to the bottom' wordt ingezet.

De Duitse ambitie om de netwerktarieven te plafonneren is daarenboven gekoppeld aan een nieuw speciaal fonds van € 500 miljard euro voor bijkomende investeringen in infrastructuur en klimaatneutraliteit. Duitsland ziet een sleutelrol voor infrastructuurinvesteringen in de beoogde economische heropleving want *'Jeder investierte Euro in Infrastruktur lässt das Bruttoinlandsprodukt um fast drei Euro steigen⁷.'*

6 https://www.dehst.de/EN/Topics/SPK/spk_node.html

7 <https://www.koalitionsvertrag2025.de/sites/www.koalitionsvertrag2025.de/files/koalitionsvertrag.pdf>

Dankzij dit nieuwe fonds moeten de dure netwerkinvesteringen in principe niet meer doorgerekend worden aan de finale gebruikers. Hoe dit fonds in de praktijk gefinancierd zal worden, is nog niet duidelijk maar zeer waarschijnlijk komt de (rente)factuur met enkele jaren vertraging terecht bij de Duitse belastingbetaler. Maar Duitsland is een rijk land met een relatief lage rente en een staatsschuld van 'slechts' 61,9% van het BBP. In 2024 bedroeg het Duitse overheidsdeficit € 118,8 miljard, wat neerkomt op 2,8% van het BBP⁸. Indien het infrastructuurfonds van € 500 miljard gedurende tien jaar deels via de Duitse begroting gefinancierd zou worden, dan leidt dit tot een hoger begrotingstekort... tenzij de Duitse economie terug groeit. En dat is net de prioritaire ambitie van de nieuwe regering. In navolging van Frankrijk gaat Duitsland voor nationalistisch industriebeleid dat ook grote buitenlandse spelers wil aantrekken voor meer dan 600 miljard investering, onder de slogan 'Made for Germany'. Grootschalige staatssteun dreigt het Europese 'nieuwe normaal' te worden.

De netwerkuitdaging: een Belgisch Zwaard van Damocles?

België is ook een rijk land maar sleept een publieke schuld mee van 108% van het BBP, zit op een structureel problematisch budgettair pad en kijkt bijgevolg ook aan tegen relatief hoge rente-uitgaven. In haar verkiezingsmemorandum van eind 2024 stelt Synergrid dat de Belgische netwerkbedrijven tussen 2025 en 2030 in totaal €31 miljard zullen investeren, waarvan bijna 70% in de elektriciteitsnetwerken⁹. Synergrid roept daarbij overheden en regulatoren op om andere financieringsbronnen dan het doorrekenen van deze uitgaven in de tarieven te overwegen, zodat de finale gebruikers niet alle kosten moeten dragen.

Worden deze essentiële netwerkinvesteringen ten belope van € 31 miljard toch integraal doorgerekend aan onze gezinnen en bedrijven, dan zal de kostenkloof met Duitsland nog aanzienlijk bijkomend toenemen tegen 2030. Hierdoor zijn gro-

⁸ Destatis (2025). Press release No. 070 of 25 February 2025 (https://www.destatis.de/EN/Press/2025/02/PE25_070_813.html)

⁹ https://www.synergrid.be/images/downloads/240214_synergrid_memorandum_nl.pdf

tere kortingen op de netwerkkosten voor Belgische energie-intensieve bedrijven nodig om hun competitiviteit te vrijwaren. Maar elke korting voor energie-intensieve bedrijven, wordt gecompenseerd door hogere tarieven voor gezinnen of andere bedrijven. Of deze factuur komt terecht bij de belastingbetaler.

Draghi in het nieuwe Duitsland

De budgettaire situatie van ons land bedreigt de concurrentiepositie van onze bedrijven misschien wel meer dan de hoge energieprijzen.

Europa moet de innovatiekloof met de VS en een deel van Azië proberen te dichten en tegelijkertijd investeren in decarbonisatie, digitalisering, circulariteit, defensie en strategische onafhankelijkheid. Deze ambities zijn stuk voor stuk zeer complexe missies die op termijn belangrijke nieuwe markten zullen doen ontstaan en kunnen zorgen voor welvaart en kansen.

Maar deze ambities zullen niet vanzelf of spontaan waargemaakt worden. Actieve overheidsinterventie en -ondersteuning is essentieel en o.a. Marianna Mazzucato benadrukt dat overheden een nieuwe rol als 'marktmaker' moeten opnemen. Maar dit vraagt middelen, de juiste mensen en een echte investeringscultuur. Volgens Mazzucato hebben westerse overheden in het recente verleden te veel bestaande interne expertise afgebouwd en uitbesteed aan dure consultants. Een sterke overheid moet dan ook eerst investeren in interne expertise en dit vraagt tijd.

De nieuwe Duitse coalitie heeft het Draghi-rapport over de Europese competitiviteit goed gelezen. Mario Draghi pleit voor bijkomende publieke investeringsambities ten belope van 5% van het Europese BBP¹⁰. Deze ongeziene investeringsgolf is nodig om de toekomst te maken in plaats van deze te ondergaan. Berlijn volgt Draghi en Duitsland zal niet alleen investeren in infrastructuurprojecten.

¹⁰ Draghi, M. (2024). The future of European competitiveness, Part A | A competitiveness strategy for Europe (https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en#paragraph_47059)

De hoge energieprijzen hebben beslist een negatieve impact op de Duitse economie maar zijn niet de enige verklaring voor twee opeenvolgende jaren met een beperkte economische krimp. Merz wil een nieuwe groeidynamiek ondersteunen want de vele maatschappelijke uitdagingen vragen een innovatieve en adaptieve economie en maatschappij. **De echte ambitie van Merz is het moderniseren van de Duitse overheid en economie. Met het Deutschlandfonds wil de nieuwe regering zelf sterk investeren en privaat kapitaal mobiliseren.** Het eerste (federale) Deutschlandfonds wil minimum € 100 miljard mobiliseren en kan later als model overgenomen worden door de deelstaten. Daarnaast komen er specifieke programma's voor de belangrijkste sectoren van de Duitse industrie (staal, autosector, chemie...) en nieuwe sectoren zoals de waterstofeconomie.

Maar Merz wil vooral een efficiëntere overheid en meer economische dynamiek. Het coalitieakkoord bevat dan ook enkele opvallende ambities zoals;

- het opmaken van een complete moderniseringsagenda in 2025;
- 8% minder personeel in federale administraties tegen 2029;
- fusie en afschaffing van 950 federale agentschappen;
- reductie van de kosten van bureaucratie voor bedrijven met 25% (wat een besparing van € 16 miljard zou opleveren);
- lagere inkomensbelasting voor midden en lage inkomens;
- een vermindering van de vennootschapsbelasting met 5% vanaf 2028 (1% per jaar) en een verhoogde investeringsaftrek van 30%.

Staatssteun voor energie-intensieve bedrijven heeft budgettaire implicaties. Een dynamische economie die volop inspeelt op nieuwe Europese en geopolitieke opportuniteiten zorgt voor fiscale ontvangsten die essentieel zijn om zowel ons welvaartsmodel als de essentiële economische sectoren te laten floreren. Duitsland gaat volop investeren, moderniseren en de belastingen verlagen. Het Duitse begrotingstekort zal op korte termijn oplopen maar deze investeringen zullen op termijn renderen. Vooral de combinatie van economische groei en een efficiënte overheid biedt perspectief, zeker in onzekere tijden.

Een oproep tot urgente actie: Wat kan/moet België doen?

Itinera roept beleidsmarkers en stakeholders op tot een urgent actieplan dat inspeelt op de nieuwe geopolitieke en Europese realiteit. In wat volgt, geven we een overzicht van het menu aan mogelijke beleidsmaatregelen die als urgentiemaatregelen kunnen dienen.

► Een versterkte energienorm

Vertrekkende van de bestaande 'energienorm' kan een selectieve korting op de netwerkkosten en energiebelastingen toegekend worden aan energie-intensieve bedrijven met een specifiek profiel. Dit vraagt een gemotiveerde aanpassing van de huidige regulering. De Elektriciteitswet werd hiertoe in mei 2024 aangepast zodat nu gewacht wordt op een KB.

De nieuwe regulering moet anticiperen op maatregelen die onze buurlanden maar ook andere EU-lidstaten in de nabije toekomst kunnen nemen. Ook moet de algemene energiekostencompetitiviteit ten aanzien van de belangrijkste handelsblokken bewaakt worden. Snelheid van uitvoering, eenvoud en rechtszekerheid zijn hier cruciaal.

► Een kader voor strategische investeringen

In het licht van de verwachte investeringsgolf in netwerkinfrastructuur – zie het al vermelde memorandum van Synergrid – **lijkt een meer algemene reflectie over de financiering van infrastructuurinvesteringen opportuun.** De elektrificatie van transport, huishoudelijke warmte en industriële processen staat centraal in alle visies over onze energietoekomst maar de noodzakelijke infrastructuurinvesteringen dreigen de elektriciteitsfactuur sterk te verhogen. België mist publieke middelen maar heeft wel slagkracht op de private kapitaalmarkt. **Een publiek-private strategie voor kritieke investeringen kan ruimte scheppen, mits onze overheden de business case kunnen helpen garanderen, ook wat betreft vergunningen.**

Bestaande regeerakkoorden – zowel federaal als Vlaams – bevatten al de nodige aanzetten: een staatssteunkader voor investeringen, strategische autonomie en verankering, alsook een aangepast overheidsinvesteringsbeleid voor cruciale sectoren zoals defensie, luchtvaart, ruimtevaart en energie. Het wordt tijd voor urgente actie.

► **Fiscale incentives voor kostenverlaging: een *tax shift* of *tax cut***

Het toekennen van selectieve kortingen op netwerkkosten en energiebelastingen wordt best ingepast in de discussies over de noodzakelijke *tax shift* om de elektrificatie te ondersteunen in plaats van deze af te remmen.

De vorige regering heeft de *tax shift* voor zich uitgeschoven en onze budgettaire situatie bemoeit elk scenario waarbij een aanzienlijk deel van de netwerkinvesteringen gedekt wordt door de algemene middelen.

België koos historisch voor relatief hoge belastingen op elektriciteit en relatief lage belastingen op aardgas. Een budgetneutrale *tax shift* waarbij lagere belastingen op elektriciteit gecompenseerd worden door hogere belastingen op aardgas (en stookolie) kan de dynamiek van de decarbonisatie in ons land zeker ondersteunen. Afhankelijk van de modaliteiten van een toekomstige *tax shift*, zal de gasprijs voor finale gebruikers op termijn aanzienlijk toenemen. Hoewel een *tax shift* wellicht gradueel en gefaseerd uitgevoerd zal worden, is dit een problematisch vooruitzicht voor enkele sectoren met een hoog gasverbruik (chemie, voedingsindustrie...). We kunnen dan ook verwachten dat de industrie eerder vraagt om een *tax cut* in plaats van een *tax shift*.

Voor de gezinnen is er daarnaast nog de complicatie dat ETS2 ook al zal zorgen voor hogere prijzen voor fossiele energie. Hoewel tijdelijke kortingen voor enkele sectoren of bedrijven een oplossing kunnen bieden, blijft de beoogde *tax shift* een belangrijke prioriteit om het algemene investeringsklimaat rond decarbonisatie en elektrificatie te ondersteunen.

De doelstelling van een *tax shift* moet een prioriteit blijven en mikt best ook op de uitzuivering van de complexe energiefactuur: het ontvetten van de factuur met kosten en aanrekeningen die weinig te maken hebben met eigenlijk elektriciteitsverbruik en de daaraan gekoppelde netwerkdiensten en die de kostprijs voor de gebruiker finaal weinig transparant maken. **De complexiteit van de elektriciteitsfactuur in ons land wordt al jaren aangeklaagd. Hier ligt een kans om een urgentienood te koppelen aan een verantwoorde en heldere tarifiering naar de toekomst toe.** Deze indirecte *tax cut* voor de gebruiker in termen van facturatiekosten moet natuurlijk in budgettaire moeilijke tijden worden opgevangen, terwijl het beleid van energietransitie niet mag gelost worden.

Daarnaast roept Itinera op om de intentie tot herleiding van accijnzen op elektriciteit te verlagen tot het EU-minimum, zoals voorzien in het federale regeerakkoord, te koppelen aan een tijdelijk kader tot verdere reductie van kosten voor de energie-intensieve industrie.

Tot slot moet doelmatig worden afgewogen welke maatregel het meest rendeert als urgentie en als structurele verbetering op de middellange termijn. In globa verdient de energiefiscaliteit, met disproportioneel hoge belastingen op elektriciteit en relatief lage belastingen op gas, tegen de achtergrond van budgettaire uitdagingen, een graduele en gefaseerde hervorming. Urgentiemaatregelen moeten onmiddellijk renderen zonder de langere termijn te hypothekeren.

► Fiscale incentives voor netwerkinvesteringen

Het wordt niet evident om een deel van de toekomstige netwerkinvesteringen te financieren uit de algemene middelen. België kan niet zoals Duitsland een specifiek publiek infrastructuurfonds van vele miljarden oprichten. Dit wordt een moeilijk politiek debat dat de nodige tijd zal vragen en intussen moeten onze energie-intensieve bedrijven overeind blijven. Inzake alternatieve financiering bevat het regeerakkoord wel enkele pistes die zeker verkend kunnen worden.

Ook hier bevat het bestaande federale regeerakkoord goede voornemens:

- Een variant op de Wet Cooreman – Declercq om spaargeld te investeren in de economie
- Versnelde afschrijvingen voor investeringen (oa defensie en energietransitie)
- Verankeren van institutioneel kapitaal via structuren en vehikels
- Beperkingen verminderen voor investeren/beleggen door pensioenfondsen en verzekeraars
- Depositogarantiefonds als investeringsvehikel
- Fiscale hervorming pro groene investeringen & duurzame innovaties (klimaat) door zowel gezinnen als bedrijven, inclusief investeringsaftrek
- Verhogen en verbreden van de investeringsaftrek voor alle investeringen voor energie- en klimaattransitie & uitstoot van broeikasgassen

Goede voornemens moeten nu snel uitmonden in goede hervormingen, duurzaam en met ambitieniveau.

► Staatssteun 'à la belge'? Ja, maar...

Het alternatief voor een korting op de netwerkkosten en energiebelastingen is het uitwerken van een pakket staatssteun op maat van de energie-intensieve bedrijven. Deze optie maakt het mogelijk om 'sneller te schakelen' maar ons land heeft geen sterk 'trackrecord' inzake tijdelijke steunmechanismen. Bij het begin van de energiecrisis werd al steun toegekend maar dit bleek geen succesverhaal qua benutting.

Steun via een pakket staatssteun is minimaal equivalent aan de impact van een mogelijke korting op de netwerkkosten en/of accijnzen etc. Een systeem van tijdelijke staatssteun is beleidsmatig ook suboptimaal ten aanzien van een ambitieuze tax shift die de energietransitie ondersteunt zonder de concurrentiepositie van onze industrie te hypothekeren. En ook tijdelijke maatregelen moeten gefinancierd worden, wellicht via de begroting omdat een mechanisme van alternatieve financiering moeilijk uit te werken valt voor een kortetermijnmaatregel.

Elke reflectie over urgente steun kan bijdragen tot hervormingen waardoor op termijn de slagkracht van onze overheden toeneemt. Zo heeft 'een pakket staatssteun' altijd een factuur. België is evenwel een zeer complex land dat genereus subsidies uitdeelt, inclusief 'economische subsidies'. Een recente transversale analyse van het federale subsidiebeleid bracht aan het licht dat cruciale elementen ontbreken voor een doeltreffend en efficiënt federaal subsidiebeleid¹¹. Ook op regionaal vlak dringt zich een herijking op, zoals dat ook al gebeurt met investeringen en publieke middelen voor de defensie-industrie. **Onze budgettaire uitdaging noodzaakt een andere organisatie van de vele subsidiekanalen. Het uitwerken van een adequaat pakket staatssteun voor energie-intensieve bedrijven kan opgevat worden als een nieuwe referentie voor een meer doelgericht subsidiebeleid.** In het huidige subsidielandschap vallen ongetwijfeld 'efficiëntiewinsten' te realiseren. Het uitwerken van transparante criteria is bovendien een elementaire voorwaarde die de Europese Commissie koppelt aan elke vorm voor staatssteun. De door Europa verdedigde optie van staatssteun kan aangegrepen worden om het huidige subsidiebeleid te herijken.

¹¹ <https://bosa.belgium.be/nl/publications/spending-review-overzicht-van-subsidies>

Staatssteun of subsidies brengen vandaag verlichting, tenzij onze buurlanden hun bedrijven nog meer verlichting bieden... Maar onze energie-intensieve bedrijven moeten ook decarboniseren om hun toekomst op lange termijn veilig te stellen. De Europese Unie wil deze transformatie mede ondersteunen maar rekent hierbij ook op de lidstaten via nationale en regionale programma's.

Staatssteun heeft beslist meer dan één finaliteit en oog voor transformatie-objectieven op middellange en lange termijn is essentieel. Voor België kan staatssteun samenvallen met een adequaat ambitieus beleid ter ondersteuning van de energietransitie. Bij een efficiënte decarbonisatie winnen zowel onze bedrijven als het klimaat.

België kan een wapenwedloop van subsidies en staatssteun binnen Europa niet winnen. Maar het kan niet passief toekijken wanneer andere Europese landen deze race wel aangaan. Onze bedrijven en overheden moeten proactief een strategie uitwerken waarbij;

- De kansen voor Belgische sectoren en spelers in het verdelen van middelen uit nieuwe Europese programma's gemaximaliseerd worden;
- Coalities gevormd worden met andere lidstaten om een gelijk Europees speelveld te behouden (met minimale uitzonderingen);
- Maximaal ingezet wordt op een publiek-private investeringscombinaties (in overleg met publieke participatiemaatschappijen als SFPIM, PMV of Wallonie Entreprendre;
- Ook ingezet wordt op algemene economische modernisering en beleidsefficiëntie zodat groei net middelen creëert om verder te investeren in onze toekomst.

Werken aan strategische staatssteun: Prioritaire criteria voor staatssteun aan energie-intensieve sectoren

Staatssteun mobiliseren is één zaak. Een tweede, minstens zo belangrijke, is het uitwerken van een strategisch referentiekader om de besteding van staatssteun te kanaliseren en het maatschappelijke rendement te maximaliseren. **We staan wellicht voor een nieuw tijdperk waarin we eerder structureel en niet zozeer eenmalig staatssteun moeten overwegen.** We suggereren hiertoe enkele principes.

► Strategische waarde voor de economie

Staatssteun zou prioriteit moeten geven aan sectoren die strategisch belangrijk zijn voor onze industriële autonomie en transformatie-ambities, zoals:

- Kritieke grondstoffen en materialen voor de groene transitie (bijv. metalen voor batterijen)
- Sectoren die nodig zijn om de infrastructuur van de toekomst vorm te geven
- Sectoren met een hoge toegevoegde waarde in de Europese waardeketen
- Industrieën die essentieel zijn voor Europese strategische zelfredzaamheid
- Diversificatie van energiebronnen en vermindering van structurele energieafhankelijkheid

Het Draghi-rapport benadrukt terecht dat Europa te lang bleef vasthouden aan 'oude' sectoren en hierdoor de innovatiekloof met de VS en delen van Azië zal uitdiepen. Staatssteun is er niet om oude sectoren zo lang mogelijk in leven te houden.

► Groeipotentieel, innovatiepotentieel en toekomstbestendigheid

Staatssteun betekent altijd en overal politieke voorkeuren in de economie kiezen en plaatsen met publieke middelen. Specifiek voor België zou een strategie voor staatssteun moeten vertrekken van een op langere termijn gerichte visie over activiteiten en clusters die we cruciaal vinden, zowel vanuit het huidige economische weefsel als vanuit een perspectief van groeigerichte industrieel beleid dat zich ent op de strategie binnen de EU. Met andere woorden: **de ideale combinatie is een vorm van staatssteun die tegelijkertijd een investeringssteun is voor toekomstige industriële ontwikkeling.**

Meer generiek, zou steun ook kunnen gaan naar bedrijven of sectoren die innovatiepotentieel inhouden en:

- De digitalisering van de economie en maatschappij op een verantwoorde manier kunnen ondersteunen
- Investeren in menselijk kapitaal en de omscholing van werknemers naar toekomstgerichte vaardigheden
- Aantoonbaar investeren in decarbonisatie en energie-efficiëntie (inclusief fossiele efficiëntie)
- Innovatieve technologieën en concepten ontwikkelen voor een klimaatneutrale economie
- Via flexibele productieprocessen de weerbaarheid van de Europese economie ondersteunen
- Circulaire productiemodellen implementeren

► Tijdelijkheid en afbouwtraject, als onderdeel van een brede industriële strategie

Voor een kleine open economie als België is staatssteun idealiter een noodmaatregel als overbrugging naar nieuwe groeiemarkten en naar een nieuwe fase van 'gelijk speelveld' met marktintegratie binnen Europa en nieuwe handelsrelaties buiten Europa.

Staatssteun kan daarom met modaliteiten worden opgezet, bijvoorbeeld:

- Gericht zijn op structurele aanpassing of transformatie, niet op langdurige ondersteuning
- Strikt tijdelijk zijn met duidelijke einddatum
- Gekoppeld worden aan een duidelijk afbouwtraject

Staatssteun moet niet het begin maar het sluitstuk zijn van een echte industriële strategie. Ze mag de aandacht niet afleiden van de economische kerntaken van onze overheden in bv. marktwerking, mobiliteit, infrastructuur, regelgevend kader, vergunningen, en dergelijke.

► Eerlijke marktconcurrentie

Om de verstoring van de concurrentiële verhoudingen te minimaliseren, is er nood aan:

- **Proportionaliteit:** steun moet in verhouding staan tot de impact van de energiecrisis
- **Horizontale werking:** gelijke criteria voor vergelijkbare bedrijven in dezelfde sector
- **Transparantie en rapportageverplichtingen voor begunstigen**

Dit is niet alleen een aandachtspunt binnen België, maar ook – en vooral – voor België binnen Europa. België moet kunnen rekenen op de Europese Unie als baken voor faire concurrentie binnen Europa en vanuit Europa in de wereld, met inbegrip van versterkte internationale concurrentiekracht. Precies daarom pleiten we ervoor dat België in coalitie met andere gelijkgezinde lidstaten zou waken over de balans tussen marktwerking en overheidsinterventie in de industrie.

► Wederzijdse verbintenissen

Staatssteun wordt best gekoppeld aan concrete verbintenissen van bedrijven, bijvoorbeeld:

- **Investerings in groene technologieën, decarbonisatie, circulariteit en energie-efficiëntie**
- **Behoud van werkgelegenheid waar mogelijk en gepaste investeringen in menselijk kapitaal**
- **Investerings in lokale partnerships en in de Europese supply chain**

Deze criteria samen vormen een kader dat zowel de urgente noden van de industrie adresseert als de langetermijndoelen van de Europese Green Deal ondersteunt. Het uitwerken van deze criteria is vandaag meer uitdagend dan enkele jaren geleden maar we weten intussen wel dat een ondoordachte toekenning van staatssteun de economie op middellange termijn eerder schaadt dan versterkt.

Genereuze steun kan de prikkel tot innovatie en efficiëntieverbeteringen verminderen en kan net de noodzakelijke transformatie vertragen in plaats van versnellen. Andere ongewenste neveneffecten zijn moral hazard, een lock-in van verouderde technologische en commerciële concepten, rent-seeking, budgettaire druk tot zelfs het ontstaan van een leger zombie-bedrijven.

Omarm de urgentie: Mobiliseren om op schaal strategisch te investeren in toekomstige welvaartscreatie

Het sterke industriële weefsel van onze economie staat onder toenemende druk. Onze overheden moeten alle zeilen bijzetten voor een kritieke pijler van welvaart, productiviteit, duurzaamheid en kwaliteitsvolle banen. **De nieuwe drievoudige shock – Trump, Merz en von der Leyen – legt nu ook staatssteun onverbloemd op tafel.** De Europese Commissie wil de lidstaten letterlijk bijstaan om een gepast pakket van staatssteun uit te werken. We roepen op tot doordachte maatregelen die niet alleen inspelen op urgente noden maar ook noodzakelijke transformatietrajecten ondersteunen. Want een sterke industrie is essentieel om onze nieuwe geopolitieke ambities inzake strategische autonomie of defensie te vrijwaren.

Sinds het uitbreken van de energiecrisis daalde de output van de energie-intensieve sectoren in Europa met 15%. Het beheersen van de energiefactuur is voor onze bedrijven een absolute prioriteit. Volgens de logica van de ‘energienorm’ kan een korting op de netwerkkosten en energiebelastingen voor onze energie-intensieve bedrijven overwogen worden. Het alternatief is het uitwerken van een equivalent pakket staatssteun waarbij niet alleen gekeken wordt naar de huidige energiecrisis maar ook een transformatietraject op langere termijn mee wordt ondersteund. Het uitwerken van de juiste criteria voor deze staatssteun kan bovendien een nieuwe referentie worden om het complexe Belgische subsidielandschap te herorganiseren zodat ook hier efficiëntiewinsten geboekt kunnen worden.

Het ambitieuze nieuwe Duitsland van Merz zal sterk investeren, wat een grote opportuniteit biedt voor onze exporteconomie. Het nieuwe Duitsland kan ook politiek inspireren. Het spaarzame exporterende Duitsland was het China van Europa en gaat nu voor een reset. Vlaanderen is het Duitsland van België: rijk en budgettair gezond maar met een industrie die kraakt. Een reset die onze industrie niet alleen weer op tafel legt maar prioritair maakt, zou psychologisch heel belangrijk zijn.

Onze ambities inzake klimaatbescherming en energie-onafhankelijkheid noodzaken een ware investeringsgolf in energienetwerken, hernieuwbare energie en cleantech. Het doorrekenen van de netwerkinvesteringen in de tarieven voor finale gebruikers is geen evidentie zodat alternatieve financieringsopties verkend moeten worden. Duitsland creëert hiervoor een specifiek investeringsfonds.

Merz wil niet alleen de energiefactuur voor Duitse bedrijven milderen via lagere energiebelastingen en het plafonneren van de netwerktarieven. De nieuwe regering wil Duitsland vooral moderniseren en mikt op een economische boost via gerichte investeringen, fiscale maatregelen en vooral een meer efficiënte overheid.

België kan een vergelijkbare visie omarmen door staatssteun uit te werken als **component van een publiek-private mobilisatie van toekomstgerichte investeringsfondsen om onze economische dynamiek te ondersteunen**. Bij deze terugkeer van de staat in de economie, is een moderne en efficiënte overheid wellicht de meest cruciale hefboom.

Over Itinera

Als onafhankelijke denk -en doetank werkt Itinera sinds 2006 aan oplossingen en aanbevelingen voor de maatschappelijke en economische uitdagingen van onze tijd. Itinera voedt en voert op basis van scherpe analyses en aanbevelingen het publieke debat. Ze inspireert en stimuleert beleidsmakers, ondernemers en burgers om obstakels die goede ideeën tegenhouden, te overbruggen. Ze legt daarbij de focus op 3 pijlers: een veerkrachtige samenleving, goed bestuur en welvaart door ondernemerschap. Samen met maatschappelijke stakeholders kijkt Itinera kritisch maar oplossingsgericht naar het beleid. Op die manier willen we duurzame welvaart, een veerkrachtige samenleving en positieve manier impact creëren.

Marc De Vos,
co-CEO,
marc.devos@itinera.team

Johan Albrecht,
Fellow,
johan.albrecht@itinera.team

ITINERA
unchaining ways of progress